

Forskningsstrategi for arkæologi ved Museum Thy 2018-2023

Baggrund

Museets arkæologiske ansvarsområde omfatter Thisted og Morsø Kommuner. Museets samlinger omfatter genstande indsamlet ved passiv indsamling, rekognosceringer, nøddudgravninger og forskningsudgravninger i Thisted Kommune. Genstande fundet ved museets udgravninger i Morsø Kommune opbevares på Morslands Historiske Museum.

Museets arkæologiske forskningsplan 2018-2023 er lagt tæt op ad Museets forskningsstrategi i Vision 2023 og her særligt satsningsområdet "Liv og Landskab".

Forsknings søjler

I perioden fra 2018-2023 prioriterer Museum Thy derfor arkæologisk forskning om aspekter af landskab og landskabsudnyttelse i tre søjler på tværs af tidsperioder fra neolitikum til middelalder. Søjlerne inden for den arkæologiske forskningsstrategi har det til fælles, at de sigter mod:

- at skabe et umiddelbart forskningsoutput i form af publicering i indeværende strategiperiode
- at skabe grogrund for langsigtede projekter der løber ud over indeværende strategiperiode
- at skabe større forskningssamarbejder på tværs af institutioner.

1) Bebyggelser, landskabsudvikling og landskabsudnyttelse

I gennem de senere år har museets arkæologiske forskning især været fokuseret på bronzealderbebyggelse med udgivelse af de samlede resultater i 2018. Området rummer imidlertid mange muligheder for at udforske bebyggelsesudviklingen i et langtidsperspektiv i samspil med landskabets udvikling, og en til tider særegen forvaltning af landskabets ressourcer sætter sig dybe spor i de enkelte bebyggelser og deres udvikling. Blandt emner, som museet ønsker at udforske nærmere, er ældre jernalders byhøje og landskabsudnyttelse og middelalderens tørvevægshuse.

Den markante landskabsudvikling giver særligt gode muligheder for at belyse interaktionen mellem det forhistoriske menneske og landskab. Museet ønsker at gå i dybden med samspillet mellem udnyttelse af den frugtbare agerjord mod øst og de udbredte klitlandskaber mod vest, Vesterhavet og Limfjorden.

I indeværende strategiperiode arbejder museet med at publicere en "stand der forschung" for byhøjene, foretage afgrænsede feltundersøgelser på udvalgte lokaliteter og publicere de kendte tørvevægshuse fra middelalderen i området. På sigt er det målet, at denne søjle skal udvikles til et større projekt, hvor vekselvirkningen mellem kultur- og naturbårne landskabsændringer og deres betydning for bebyggelsesmønsteret udforskes i et langtidsperspektiv.

2) Erhvervsspecialisering, produktion og handel

Helt tilbage i tidlig neolitikum ses i Thy den tidligste erhvervsspecialisering i form af flintminer og forarbejdning af flint med langdistanceudveksling for øje. I bronzealderen eksporteres efter alt at dømme rav som udvekslingsmiddel for at kunne hjemhente bronze, og fra yngre jernalder, vikingetid og tidlig middelalder viser flere transportnære lokaliteter spor efter en erhvervsspecialisering indenfor blandt andet metalhåndværk. Mens vi længe har kendt til flintminer og ravdepoter og på det seneste har fået kendskab til et ganske omfattende antal detektorlokaliteter, er vores viden om både de specialiserede produktionserhvervs organisering og handelsveje ganske begrænset.

I indeværende strategiperiode er det derfor intentionen at skabe bedre viden om de forskellige håndværk og deres organisering ved opsamling på tidligere udgravningsresultater og detektorafsøgninger og målrettede feltundersøgelser på en række lokaliteter omkring de neolitiske flintminer og produktionspladser fra yngre jernalder og vikingetid. Blandt planlagte publiceringer i indeværende periode er publicering af flere store detektorlokaliteter, ligesom det planlægges at skabe et netværk omkring undersøgelser af flintminer og handel med den thylandske flint med eksterne samarbejdspartnere.

3) Samlingspladser og magtresidenser – fra Sarupanlæg til borg og kloster

I ansvarsområdet findes en hel række lokaliteter, der i varierende grad og på forskellig vis har udgjort fokuspunkter i landskabet igennem tid. Det gælder f.eks. landets største Sarupanlæg, vældige gravhøje fra ældre bronzealder, herunder de særlige bronzealderlanghøje, mindst to forhistoriske befæstninger, en lang række velbevarede middelalderlige voldsteder og to klostre.

I indeværende strategiperiode ønsker museet at sætte fokus på denne type samlingspladser og højstatus-indikatorer og deres betydning i det omgivende (sociale - og fysiske) landskab. Det indebærer blandt andet geofysiske undersøgelser af en række af lokaliteterne, datering af de to forhistoriske befæstninger samt bearbejdning af detektorfund fra tre nordjyske klosternære lokaliteter, herunder Vestervig.

Den arkæologiske forsknings indlejring i og relation til museets øvrige arkæologiske arbejde

Den arkæologiske forskning bygger på den kontinuerlige indsamling og registrering af arkæologiske genstande og lokaliteter. For at sikre et godt grundlag for den videre udforskning indlejrer museet den arkæologiske forskningsstrategi i feltundersøgelserne. Det sker ved at prioritere naturvidenskabelige undersøgelser og dateringer af anlæg og naturlige aflejringer med særlig tilknytning til de tre forskningssøjler. Omvendt kommer især de topografiske undersøgelser i forskningssøjle 1 på sigt til at indgå i museets vurdering af risiko for forekomst af jordfaste fortidsminder i forbindelse med administration af Museumslovens kapitel 8.

I indeværende strategiperiode satser museet på at foretage en række mindre, selvvalgte feltundersøgelser på udvalgte lokaliteter. Det sker for at belyse specifikke forskningsspørgsmål og opkvalificere vores viden om både synlige fortidsminder og skjulte fortidsminder, som er delvist udgravet ved kap. 8-finansierede udgravninger.

Forskningsstrategiens fokus på landskaber lægger sig tæt op til formidlingsplanerne i museets Vision 2023, hvor udstillinger og formidlingstiltag i landskabet skal give indsigt i udviklingen af både natur- og kulturlandskabet og betydningen af landskabsudviklingen for livet i det nordvestlige Jylland.

Særligt forskningssøjlerne 2 og 3 bygger for de yngre tidsperioder især på den store mængde detektorfund der i de seneste år er fremkommet i Thy som passiv indsamling. Søjlerne skal her bidrage til en forståelse af de store detektorlokaliteters indplacering i det videre kulturlandskab.

Organisering og udvikling af den arkæologiske forskning

I en hverdag, hvor administration og udgravninger jf. museumslovens kap. 8 udgør en meget stor andel af museets arkæologiske arbejde, kan det være vanskeligt at finde tid og ro til forskning. En væsentlig forudsætning for forskningsarbejdet er derfor at sikre medarbejderne tid og midler til sammenhængende forskningsperioder. Forskningen varetages i hovedsagen af museets arkæologiske inspektører men afdelingen søger at skaffe midler til, at også projektansatte arkæologer kan bidrage til forskningsarbejdet.

Den arkæologiske forskningsplan for perioden 2018-2023 udvikler sig efterhånden som forprojekter og udgravninger konkretiserer mulighederne i de enkelte projekter og der søges om eksterne forskningsmidler. Forskningsplanen er derfor opdelt i flere projekttyper med meget forskelligt ambitionsniveau:

1. Mindre projekter typisk med det mål at skrive en artikel om et fund eller en enkeltlokalitet
2. Små forprojekter med det formål at skabe overblik over materialer for at sammensætte et projekt til hvilket der kan søges eksternt finansiering
3. Større selvfinansierede undersøgelser. Hovedsageligt finansieret ved arbejdstid til at gennemgå materialer og publicering på baggrund af undersøgelsen
4. Projekter med selvvalgte mindre feltundersøgelser. De mindre feltundersøgelser udføres typisk for at afklare potentialet i en lokalitet eller for at besvare specifikke forskningsspørgsmål i forbindelse med større projekter
5. Større delvist eksternt finansierede projekter. Mere ambitiøse og tidskrævende projekter, der udvikler sig på baggrund af de mindre forprojekter

Forskningsamarbejder

For at skabe de bedst mulige forhold for forskningen er museet engageret i samarbejder omkring udvikling og gennemførelse af projekter.

Pr. primo 2018 deltager medarbejderne i arkæologisk afdeling i følgende projekter:

- Nordjyske klostre belyst gennem detektorfund (i samarbejde med Vendsyssel Historiske Museum og Nordjyllands Historiske Museum)
- MIRUDA, projekt omkring middelalderlig landbebyggelse (i samarbejde med AU, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, ARKVEST og Holstebro Museum)
- Netværk for ældre jernalder
- Netværk for landskabsarkæologi
- Samarbejde med *Tales of Bronze Age Women* ved Nationalmuseet.

For at bibeholde og udvikle den faglige standard søger museet at give alle arkæologer med en ansættelse på mere end 6 måneder mulighed for faglig opdatering på ODMs faglige orienteringsmøde samt netværksmøder, seminarer og konferencer.

Et væsentligt element i udvikling af det akademiske niveau er deltagelse i internationale konferencer og museets planer om tværinstitutionelle samarbejdsprojekter på tværs af museer og universiteter.